

Warszawa, dnia 15 maja 2020 r.

Stanowisko

Komisji Etyki i Wykonywania Zawodu KRRP

w przedmiocie dopuszczalności prowadzenia przez spółkę cywilną radców prawnych działalności usługowej w zakresie wynajmu powierzchni biurowych i odbioru korespondencji lub współdzielenia powierzchni biurowych przez taką spółkę z innymi podmiotami.

I. Komisji przedstawiony został następujący stan faktyczny.

Małżeństwo radców prawnych wykonuje zawód radcy prawnego w spółce cywilnej, której są współnikami. Działalność w zakresie pomocy prawnej prowadzona jest w lokalu biurowym, do którego tymże radcom prawnym przysługuje na zasadach wspólności majątkowej małżeńskiej spółdzielcze prawo do lokalu. Lokal składa się z dwóch gabinetów, salki konferencyjnej na 8-12 osób i sekretariatu. Pytający radcowie prawni zamierzają dokonać „optymalizacji kosztów wykorzystania lokalu biurowego” poprzez udostępnienie „na warunkach umowy najmu” części lokalu (jeden gabinet lub salka konferencyjna) innym podmiotom, przy tym włącznie podmiotom gospodarczym, w tym innym kancelariom, w tym „dla celów rejestracji działalności gospodarczej najemcy”. Z opisu stanu faktycznego wynika, że z tych samych pomieszczeń w różnym czasie miałyby korzystać więcej podmiotów niż jeden, a pomieszczenia te miałyby być przez te podmioty wykorzystywane po uprzedniej „rezerwacji”. Z udostępnieniem części lokalu związane miałyby być świadczenie usługi biurowej „w ograniczonym zakresie obsługi sekretarskiej, która obejmowałaby odbiór korespondencji i rezerwację pomieszczeń na określony czas”. Pytający radcowie wskazali, że „w powszechnym obrocie używa się na tego rodzaju działalność określenia <wirtualne biuro>”.

II. Zagadnienie przedstawione Komisji.

Na tle opisanego powyżej stanu faktycznego pytający radcowie prawni przedstawili do rozstrzygnięcia przez Komisję Etyki i Wykonywania Zawodu KRRP (zwanej w dalszej części „Komisją”) następujące zagadnienie:

Czy tego rodzaju działalność nie narusza zasad wykonywania zawodu radcy prawnego i tym samym może być przez pytających wykonywana w ramach Kancelarii Radców Prawnych, czy też wymaga podjęcia „odrębnej działalności gospodarczej”.

III. Stanowisko Komisji.

W ocenie komisji nie ulega wątpliwości, że działalność opisana w zapytaniu nie może być wykonywana w ramach działalności Kancelarii Radców Prawnych prowadzonej przez pytających w formie tzw. spółki radcowskiej (w tym wypadku spółki cywilnej). Zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. z 2020r., poz. 75, ze zmian.), dalej powoływanej jako „urp”, radca prawny może wykonywać zawód m.in. w spółkach w tym przepisie określonych, w tym w spółce cywilnej, której wyłącznymi współnikami są m.in. radcowie prawni. Zgodnie zaś z art. 8 ust. 2 urp wyłącznym przedmiotem działalności tego rodzaju spółek może być jedynie świadczenie pomocy prawnej. Tak określony przedmiot działalności spółek, o których mowa w art. 8 ust. 1 urp, koresponduje z unormowaniem art. 4 urp, zgodnie z którym wykonywanie zawodu radcy prawnego polega na świadczeniu pomocy prawnej. W rezultacie konsekwentnie ustawodawca przyjmuje następujący logiczny ciąg. Zawód radcy prawnego polega na świadczeniu pomocy prawnej. Zawód ten można wykonywać m. in. w spółce cywilnej radców prawnych, której wyłącznym przedmiotem działalności może być jedynie świadczenie pomocy prawnej. Ustawa o radcach prawnych¹ nie zawiera definicji legalnej pojęcia „świadczenie pomocy prawnej”, a jedynie przybliża to pojęcie w art. 6 ust. 1 poprzez jedynie egzemplifikacyjne (o czym świadczy użyty w tym przepisie zwrot „w szczególności”) wskazanie czynności mieszczących się w obrazie zawodu radcy prawnego (udzielanie porad i konsultacji prawnych, sporządzanie opinii prawnych, opracowywanie projektów aktów prawnych oraz występowanie przed urzędami i sądami w charakterze pełnomocnika lub obrońcy).² Przykładowe wymienienie w art. 6 ust. 1 urp rodzajów czynności zawodowych radcy prawnego pozwala, mimo braku definicji legalnej, na wyprowadzenie wniosków natury ogólniejszej. Opierając się na charakterze i wspólnych cechach tych czynności można zasadnie przyjąć, że istota świadczenia pomocy prawnej sprowadza się do podejmowania czynności o charakterze intelektualnym, cechujących się indywidualnym wkładem inwencji oraz pomysłowości i zmierzających do oceny, a w jej rezultacie do poprawy lub ochrony sytuacji prawnej osoby, na rzecz której świadczona jest pomoc prawna (tak Sąd Najwyższy - Izba Karna w Warszawie w postanowieniu z dnia 24 maja 2005 r. sygn. akt I KZP 15/05 za M. Szydło Osoby wykonujące wolne zawody prawnicze jako przedsiębiorcy, PS 2004, nr 2). Przy takim rozumieniu pojęcia „świadczenia pomocy prawnej” nie powinno ulegać wątpliwości, że planowana przez pytających działalność, jako że nie polega na podejmowaniu czynności o charakterze intelektualnym zmierzających do oceny i w konsekwencji poprawy lub ochrony (nie pogorszenia) sytuacji prawnej osób, na rzecz których czynności są podejmowane, nie mieści się w pojęciu „świadczenia pomocy

¹ Definicja takiej nie zawiera także żaden inny akt normatywny obowiązujący na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

² Zgodnie z art. 6 ust. 1 urp: „Świadczenie pomocy prawnej przez radcę prawnego polega w szczególności na udzielaniu porad i konsultacji prawnych, sporządzaniu opinii prawnych, opracowywaniu projektów aktów prawnych oraz występowaniu przed urzędami i sądami w charakterze pełnomocnika lub obrońcy.”

prawnej”, a tym samym w granicach dopuszczalnego przedmiotu działalności spółki cywilnej radców prawnych, w ramach której wykonywany jest zawód racy prawnego.

W tej sytuacji należało rozważyć, czy dopuszczalne jest podjęcie przez pytających radców prawnych zamierzonej działalności w innej formie niż prowadzona Kancelaria Radców Prawnych z tym skutkiem, że Kancelaria ta będzie współdzielić korzystanie z pomieszczeń biurowych, wykorzystywanych przez nią do świadczenia pomocy prawnej, z innymi podmiotami. W tym zakresie istotne znaczenie ma regulacja art. 8 ust. 1 pkt 1 urp, ustanawiająca tzw. „wyłączność podmiotową” spółek cywilnych (lub jawnych – co jednak nie ma znaczenia w niniejszej sprawie), w ramach których dopuszczalne jest wykonywanie zawodu radcy prawnego, polegającą na tym, że współnikami takich spółek mogą być wyłącznie: radcowie prawni, adwokaci, rzecznicy patentowi, doradcy podatkowi lub prawnicy zagraniczni wykonujący stałą praktykę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Co prawda literalnie rzecz ujmując ustanowienie owej wyłączności dotyczy jedynie formalnego uczestnictwa w charakterze członka w organizacyjno – prawnej formie prowadzenia działalności w zakresie świadczenia pomocy prawnej jaką jest spółka cywilna. Należy jednak przyjąć, że regulacja ta ma znaczenie szersze. Mianowicie nie można pominąć faktu, że z formalnym uczestnictwem w tego rodzaju spółce wiąże się faktyczne uczestniczenie w jej działalności poprzez wykonywanie jednego z zawodów, o których mowa w art. 8 ust. 1 pkt 1 urp, a to z kolei wiąże się ze wspólnym korzystaniem z infrastruktury wykorzystywanej przez spółkę. Zakazując formalnego udziału w spółce ustawodawca tym samym – ze względów, o których mowa poniżej - zakazuje wspólnego z radcami prawnymi wykonywania czynności zawodowych, a nawet wspólnego z nimi korzystania z infrastruktury tej spółki przez osoby niewymienione w art. 8 ust. 1 pkt 1 urp. W świetle uregulowań urp zasadny jest nawet wniosek, że te ostatnio wymienione zakazy stanowią powód ustanowienia zakazu formalnego członkostwa w spółce cywilnej. W przypadku bowiem spółek komandytowych i komandytowo – akcyjnych ustawodawca dopuszcza uczestnictwo w nich podmiotów innych niż wymienione w art. 8 ust. 1 pkt 1 urp, z tym że wyłącznie w charakterze komandytariuszy lub akcjonariuszy, a więc w charakterze takich współników (w szerokim rozumieniu tego słowa), których istota uczestnictwa w spółce nie polega – modelowo rzecz ujmując – na wykonywaniu w spółce czynności zawodowych i korzystaniu w tym celu ze jej infrastruktury. W rezultacie przyjąć należy, że wyłączona jest możliwość współkorzystania ze radcowską spółką cywilną z tej samej infrastruktury i wykorzystywania jej do własnej działalności zawodowej, gospodarczej lub innej przez podmioty inne niż wskazane w art. 8 ust. 1 pkt 1 urp. Wniosek taki wzmacnia cel ustanowienia powyższych zakazów, jakim jest ochrona istotnych wartości związanych z wykonywaniem zawodu, w szczególności, wizerunku w tym powagi i godności zawodu, a przed wszystkim - tajemnicy zawodowej radcy prawnego. Ochronie tych wartości służą także przepisy Kodeksu Etyki Radcy Prawnego, stanowiącego załącznik do uchwały Nr 3/2014 Krajowego Zjazdu Radców Prawnych

z dnia 22 listopada 2014 r. (dalej powoływanego jako „KERP”) oraz Regulaminu wykonywania zawodu radcy prawnego, stanowiącego załącznik do uchwały Nr 94/IX/2015 Krajowej Rady Radców Prawnych z dnia 13 czerwca 2015 r., które wzmacniają wnioski wyprowadzone z art. 8 ust. 1 pkt 1 urp. W szczególności zgodnie z art. 25 ust. 1 KERP in fine „Radca prawny nie może zajmować się sprawami ani w jakikolwiek sposób uczestniczyć w czynnościach, które ograniczałyby jego niezależność, uwłaczały godności zawodu, podważały do niego zaufanie albo groziły naruszeniem tajemnicy zawodowej.” W literaturze przyjmuje się, że przepis art. 25 ust. 1 KERP dotyczy aktywności radcy prawnego niezwiązanych z wykonywaniem zawodu radcy prawnego, tj. dotyczy „innej sfery życia radcy prawnego niż związanej ze świadczeniem pomocy prawnej, tj. jego życia zawodowego w sferze innej niż wykonywanie zawodu radcy prawnego, życia prywatnego i publicznego”.³ W rezultacie zamierzona przez pytających działalność, jako działalność niezwiązana z wykonywaniem przez pytających zawodu radcy prawnego powinna zostać oceniona przez pryzmat zgodności z tym przepisem. Jak wskazano powyżej, przepis art. 25 ust. 1 KERP zakazuje m.in. działalności grożącej naruszeniem tajemnicy zawodowej. Nie ulega wątpliwości, że projektowana przez pytających działalność musiała by negatywnie wpłynąć na bezpieczeństwo informacji objętych tajemnicą zawodową, poprzez chociażby zwiększenie ilości osób mających (nawet ograniczony) dostęp do wykorzystywanego przez Kancelarię Radców Prawnych lokalu biurowego. Mogą jednak pojawić się wątpliwości, czy ten negatywny wpływ na bezpieczeństwo informacji objętych obowiązkiem zachowania tajemnicy zawodowej przez projektowaną działalność byłby większy, czy mniejszy, czy stopień tego wpływu uzasadniałby już przyjęcie stanu zagrożenia (w art. 25 ust. 1 KERP mowa jest o groźbie naruszenia tajemnicy zawodowej) naruszeniem tajemnicy zawodowej, czy też nie, ewentualnie czy stan ten mógłby być wyeliminowany poprzez zastosowanie dodatkowych środków bezpieczeństwa, jakie miałyby to być środki i czy byłyby one skuteczne. Podobnie mogą pojawić się wątpliwości, czy wskutek dopuszczenia do współkorzystania przez podmioty inne niż wymienione w art. 8 ust. 1 pkt 1 urp z lokalu biurowego, z którego korzysta Kancelaria Radców Prawnych prowadzona w formie prawnej spółki cywilnej nie zostanie naruszony § 5 ust. 1 Regulaminu wykonywania zawodu, zgodnie z którym „Lokal kancelarii powinien odpowiadać wymogom godności zawodu radcy prawnego oraz spełniać warunki gwarantujące prawidłowe wykonywanie zawodu radcy prawnego, w szczególności w zakresie przestrzegania obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej, zachowania poufności i bezpiecznego przechowywania dokumentów związanych ze świadczoną pomocą prawną.”, tj. czy lokal będący przedmiotem współkorzystania spełnia wszystkie wymogi określone w tym przepisie. Aby tego rodzaju wątpliwości wyeliminować i zapewnić nieskazitelność wizerunku zawodu radcy prawnego

³ Komentarz do art. 25 urp, Kodeks Etyki Radcy Prawnego. Komentarz 2017, wyd. 2 KERP red. T. Scheffler 2017, wyd. 2, nb 3

oraz niewątpliwe warunki zachowania tajemnicy zawodowej, ustanowiony został w art. 8 ust. 1 pkt 1 urp omówiony powyżej zakaz. Nie ulega zatem wątpliwości, że zakaz ten rozciągnąć należy na działalność zamierzoną przez pytających w zakresie, w jakim miałyby prowadzić do współkorzystania z lokalu biurowego wraz z Kancelarią Radców Prawnych przez podmioty nie wymienione w art. 8 ust. 1 pkt 1 urp. Natomiast dopuszcza się (i występuje ono w praktyce w postaci tzw. „wspólnot biurowych”) wspólne korzystanie przez radców prawnych z lokali biurowych i urzędzeń technicznych (często jest to połączone ze wspólną obsługą sekretariatu) bez zawiązywania spółki.⁴ Tzw. argument „z większego na mniejsze” (*argumentum a maiori ad minus*) nakazuje przyjąć, że skoro dozwolone jest „coś więcej”, tj. formalne uczestnictwo podmiotów wymienionych w art. 8 ust. 1 pkt 1 urp we wskazanych tam spółkach, którego konsekwencją jest wspólne wykonywanie przez te osoby zawodów, do wykonywania których są uprawnione wraz z jednoczesnym przez wszystkich wspólników korzystaniem z tej samej infrastruktury lokalowej i technicznej, oraz zasobów ludzkich, to dozwolone jest również „coś mniej”, czyli samo współkorzystanie z ww. infrastruktury przez te osoby.

Przygotował: r. pr. Wojciech Bujko

***Przewodniczący Komisji
r. pr. Ryszard Wilmanowicz***

⁴ Tak Z. Klatka [w:] Zawód radcy prawnego, Warszawa 2015, Wyd. 5, red. A. Bereza, s. 105